

ΜΙΣΣΕΛ ΦΑΪΣ

Η ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ

Μυθιστόρημα

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία

Πεζογραφία – 498

Μισέλ Φάις, *Η Ερευνήτρια*

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-Διόρθωση: Ιωάννα Ανδρέου

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Copyright© Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη)

και Μισέλ Φάις, Αθήνα, 2020

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Νοέμβριος 2020

Κ.Ε.Τ. Δ326 Κ.Ε.Π. 875/20

ISBN 978-960-16-9133-6

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΥΡΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Στον πατέρα μου Αλβέρτο
και στη μητέρα μου Αθηνά –
στη μνήμη τους.*

Το ίδιο του το κόκαλο του μετώπου τού φράζει τον δρόμο,
ματώνει το μέτωπό του χτυπώντας πάνω στο ίδιο του το
μέτωπο.

Αυτός, 1920

Σχετικά με το ημερολόγιο

Η Ερευνήτρια βρίσκεται σ' ένα στούντιο. Είναι ξαπλωμένη σε μεταλλικό κρεβάτι στο κέντρο ενός ηχομονωμένου δωματίου. Φοράει άσπρη ρόμπα και μεγάλα γκριζα γυαλιά με προσαρμοσμένη μικρή οθόνη προβολής. Πίσω της βρίσκονται δύο βιντεοκάμερες. Στον τοίχο, απέναντί της, προβάλλεται θολή η εικόνα της. Φασματικά κινείται ανάμεσα σε παιδικό δωμάτιο και κοιμητήριο άλλης εποχής. Στα μονολογικά μέρη μιλάει γίντις με αντρική φωνή, ενώ στα διαλογικά, γερμανικά με τη φωνή της.

Σχετικά με το σημειωματάριο

Η Ερευνήτρια βρίσκεται σε μια λαβυρινθώδη και εγκαταλειμμένη βιβλιοθήκη. Ανοίγει συνεχώς πόρτες που της αποκαλύπτουν νέες αίθουσες με αταξινόμητα αρχεία και βιβλία. Ανεβοκατεβαίνει σκάλες, χάνεται σε ατέλειωτους διαδρόμους, σκοντάφτει πάνω σε φθαρμένα βιβλία, διαλυμένες καρτελοθήκες, σκισμένους φακέλους. Συνήθως σωπαίνει. Όταν μιλάει, μιλάει γρήγορα σαν κορίτσι που δεν της φτάνει ο αέρας να πει αυτό που επείγεται να πει, ή αργά σαν γριά που δεν της φτάνει ο αέρας, που σώνεται ο αέρας στα πνευμόνια της, να πει ό,τι της απομένει να πει.

Σχετικά με τις επιστολές

Η Ερευνήτρια βρίσκεται σ' ένα πολύ στενό γραφείο κάτω από τη γη. Κάθεται μπροστά σ' ένα λάπτοπ. Περιβάλλεται από χώμα, ρίζες, βρύα και μικροοργανισμούς. Γράφει. Ανά στιγμές σηκώνεται. Τεντώνεται και ξεμουδιάζει – όσο της επιτρέπει ο περιορισμένος χώρος. Πίνει νερό ή τσάι. Κάποιες φορές γράφει με κλειστά μάτια. Κάποιες φορές γελάει, κλαίει, φιλάει ή φτύνει την οθόνη. Γράφει.

(Ο αναγνώστης μπορεί να ακολουθήσει αυτόν τον κυκλικό αναγνωστικό κανόνα, να τον παραβεί κατά βούληση, ακόμη και να τον αγνοήσει.)

3. Juni, Mittag, Kierling 1924 oder 3. Juli,
Morgengrauen, Prag 1883?

Χέρμαν, κοιμάσαι;

Εύπνα! Σήκω! Πάμε να πιούμε μια μπίρα. Μπορεί και δύο. Θα φάμε και λουκάνικα. Αυτά με το σκόρδο που σου αρέσουν. Και μετά θα κολυμπήσουμε. Οι δυο μας. Στον σκοτεινό Μολδάβα. Εσύ πρόσθιο, εγώ ύπτιο. Αν κουραστείς, γύρνα πίσω. Εγώ θα συνεχίσω. Λέω να συνεχίσω. Θα συνεχίσω. Θα κολυμπήσω και για σένα. Πρόσθιο και ύπτιο. Εναλλάξ. Δεν ξέρω για πόσο ακόμη. Αυτή τη φορά όμως θα συνεχίσω. Ό,τι και να μου πεις. Ό,τι και να σκεφτείς. Θα συνεχίσω. Ό,τι και να επικαλεστείς. Αυτή τη φορά δεν θα με αναχαιτίσεις. Όχι. Ούτε θα με τρομάξεις. Θα συνεχίσω. Όσο πάει.

Χέρμαν, ακούς; Νυχτώνει, βιάσου!

Τεφρό σημειωματάριο (I)

Μπήγεις έναν χαρτοκόπτη στον λαιμό ενός άντρα. Είναι ένας επάργυρος μακρύς χαρτοκόπτης. Τον καρφώνεις λίγο πιο κάτω από το μήλο του Αδάμ. Η λαβή του καταλήγει στο ανοιγμένο στόμα ενός επίχρυσου που-

λιού. Δεν θυμάσαι πώς το λένε. Όσο κι αν πειστείς. Ούτε το κοινόχρηστο όνομά του ούτε το επιστημονικό. Όσο κι αν φυλλομετράς τις πίσω σελίδες της ζωής σου. Θυμάσαι όμως το χρώμα του, τη φωνή του, το πέταγμά του. Τα θυμάσαι όλα πολύ καθαρά. Εξάλλου αυτά τα μαύρα στιλπνά πουλιά με το γαμψό κίτρινο ράμφος χαρακτηρίζουν ακόμη την πόλη όπου γεννήθηκες. Άλλες πόλεις είναι γνωστές για τα ποτάμια ή τα βουνά τους, άλλες για τους ευεργέτες τους, άλλες για τους κακοποιούς τους, άλλες για τις πόρνες τους, άλλες για τους νουνεχείς κατοίκους τους, άλλες για τα τυριά ή τα κρασιά τους. Η πόλη όπου γεννήθηκες είναι γνωστή, κάποιος χολερικός θα υποσημείωνε αφανής, για τα μαύρα πουλιά της. Κανένας δεν σε σφράγισε όπως αυτά. Ούτε οι γονείς σου, ούτε οι συμμαθητές σου, ούτε οι γείτονές σου. Κανένας. Ούτε καν οι άντρες που αγάπησες ή πλήγωσες. Παρ' όλα αυτά αναπολείς, αν και δεν είναι η πλέον ενδεδειγμένη λέξη, το πέταγμά τους κατά σμήνη. Πόσο τέλειους ρόμβους, κώνους, σφαιρικούς μηνίσκους, δελτοειδή τετράπλευρα ή άρτια εξαγωνα σχημάτιζαν στον ουρανό. Μολονότι, όταν ήσουν μικρή, η σκοτεινή γεωμετρία τους σε τρόμαζε. Περισσότερο όμως σε τρόμαζε η φωνή τους. Οι ανυπόφορες φωνές αυτών των μικρών στιγμάτων σκοταδιού στην αιθριότητα· μεταλλικές οίμωγές που άλλοτε θύμιζαν μαχαίρι που ακονίζεται με μαχαίρι, άλλοτε σφυρί που σπάει κάτι που πονάει κι άλλοτε σαρκαστική στριγκλιά. Μεγαλώνοντας απορούσες πώς υπήρχαν πουλιά με τόσο δυσάρεστη φωνή. Η συ-

νεन्नόηση μεταξύ τους, οι ερωτοτροπίες τους, οι έριδές τους σου προκαλούσαν ίλιγγο κι έδεναν κόμπο το στομάχι σου. Ίσως και λόγω αυτού του απωθητικού ήχου, ειδικά όταν πετούσαν σε σχηματισμούς, θύμιζαν ασυντόνιστη χορωδία· τότε, μέσα σου, το ρίζωμα και το ξερίζωμα από τα οικεία χρώματα δεν ήταν διακριτά, μπερδεύονταν, μ' αποτέλεσμα εδώ και χρόνια να αισθάνεσαι ότι βαδίζεις ανάμεσα στη μνήμη και στη λήθη, βαδίζεις σχήμα λόγου, καθώς ουσιαστικά βουλιάζεις σ' ένα γκρίζο, παχύρρευστο πράγμα που δεν ξέρεις αν θες να ξεχάσεις ή να θυμηθείς, σ' έναν αηδιαστικό πολτό όπου με δυσκολία κατορθώνεις πλέον να κρατάς το κεφάλι σου πάνω από την κολλώδη στάθμη του.

Κύριε Κ.,

Τα παλιά χρόνια, τότε που τα ονόματα είχαν βάρος άφθαρτων νοημάτων και τα πράγματα δεν ήταν έκπτωτες λέξεις, δηλαδή τότε που ο χρόνος ονειρευόταν το πέραςμα ή την ακινησία του χρόνου, σας έλεγαν Ansel.

Το ασκεναζίμ όνομά σας το κληρονομήσατε από τον παππού της μητέρας σας, από τον μητρικό της κλώνο, και σημαίνει Μαυροπούλι (Κοτσύφι). Εξού κι έτσι φώναζαν κάποιον που του άρεσε να τραγουδάει ή αυτόν που είχε ως επαγγελματικό προσωνύμιο το κυνηγός πουλιών.

Το υπερβατικό και χθόνιο άκρο της ίδιας σημασίας.

Τι συμβαίνει όμως επί γης, Franz και βιβλικώς Ansel,

με την επίσης ορνιθολογική φύτρα (κανκα: κάργια στα τσέχικα) του επιθέτου σας;

«Οι κόρακες ισχυρίζονται πως ένας μοναδικός κόρακας μπορεί να καταστρέψει τον ουρανό. Είναι αναμφίβολο· όμως τίποτα δεν αποτελεί τεκμήριο εις βάρος του ουρανού, διότι ο ουρανός είναι ακριβώς αυτό: η αδυναμία των κοράκων».

Αυτή είναι η μόνη μνεία στην κορακίσια καταγωγή των Κάφκα. Ανήκει σ' ένα θραυσματικό υλικό που γράψατε ανάμεσα στις 12.9.1917 και στις 30.4.1918. Έχετε ήδη χωρίσει αμετάκλητα με τη Φελίτσε, ενώ έχει διαγνωστεί, μετά την πρώτη σας αιμόπτυση, φυματίωση. Εσείς, πάντως, χαρακτηρίζετε αυτό το υλικό *μικρά κείμενα*. Ο Μαξ Μπροντ τα εξέδωσε υπό τον στομφώδη τίτλο *Παρατηρήσεις για την αμαρτία, την ελπίδα, τον πόνο και τον αληθινό δρόμο* (1931). Τελικώς καταχωρίστηκαν ως *Οι αφορισμοί του Τσύραου*.

Μικρή παραβολική ιστορία. Υποτυπώδης, αν συγκριθεί με τη μακρά ζωολογική πινακοθήκη σας. Και γενικόλογη. Καθώς δεν αναφέρεστε συγκεκριμένα στο είδος αλλά στο γένος. Δεν κατονομάζετε καν το *Corvus monedula*. Την κάργια. Το παμφάγο, επιδημητικό σταχτί πουλί της οικογένειας των κορακοειδών, με την οξεία διόφθαλμη όραση, το κοντό δυνατό ράμφος και τις εβένινες φτερούγες, που συνήθως φωλιάζει σε κτίρια, κάστρα, γέφυρες ή πάρκα.

Την κάργια είχε κι ο πατέρας σας ως λογότυπο στο επιστολόχαρτο της επιχείρησής του.

Ηλίου φαεινότερο. Δεν χρειάζεται να προβληματιστεί ιδιαίτερα κανείς περί του ποιος είναι ο ουρανός και ποια ακριβώς η αδυναμία των κοράκων.

Κρα, κρα, κρα...

3. Juni, Mittag, Kierling 1924 oder 3. Juli,
Morgengrauen, Prag 1883?

Γιούλιε, κατέβα από αυτή τη σκάλα. Με τρομάζεις. Μπορεί να πέσεις. Άσε τις αράχνες στην ησυχία τους. Δεν είναι δουλειές αυτές για σένα. Αταίριαστες με την ανατροφή σου, την ηλικία σου, την τάξη σου. Τι λες; Δεν σ' ακούω! Τι; Σε παρακαλώ. Σε θερμοπαρακαλώ! Μη λες τέτοια πράγματα. Ο Γκέοργκ πέθανε από ιλαρά κι ο Χάινριχ από ωτίτιδα. Μη χαλάς τον ιστό της καημένης της αράχνης. Κατέβα! Θα πέσεις. Τι σχέση έχουν αυτές οι αλογόμυγες με τα χαμένα αγόρια σου; Θα γκρεμοτσακιστείς! Ακούς; Μη σκαλίζεις τα παλιά. Σε παρακαλώ. Πήγαινε στο μαγαζί, σε περιμένει ο Χέρμαν. Κατέφτασε νέο εμπόρευμα από τη Βιέννη. Ακούς; Μα τι σ' έπιασε τώρα και περπατάς στο ταβάνι; Και πάψε να μου μιλάς στα γίντις. Ακούς; Δεν ξέρω ποιο από τα δύο μού είναι πιο ενοχλητικό. Ν' ακούω γίντις ή να σε βλέπω να περπατάς ανάποδα...

Τεφρό σημειωματάριο (II)

Πυροβολείς εξ επαφής έναν άντρα. Ακουμπάς στο στέρονο του ένα μικρό μαύρο πλακέ πιστόλι και πιέζεις ελα-

φρά τη σκανδάλη του. Δεν θυμάσαι ούτε πότε ούτε πώς γνώρισες αυτόν που πυροβόλησες. Μπορεί να τον γνώρισες σε κάποιο φιλικό σπίτι, σε κάποιο καφέ σαντάν ή καμπαρέ, σε κάποιον περίπατο στην πόλη όπου γεννήθηκε, στην εξοχή, ενδεχομένως σε κάποιο σανατόριο, λιγότερο πιθανό σε κάποιο ταξίδι του στο εξωτερικό, σχεδόν απίθανο σε κάποια συναγωγή. Το μόνο που θυμάσαι είναι πως τον γνώριζες πριν τον γνωρίσεις. Γνώριζες σχεδόν τα πάντα γι' αυτόν. Από την πρώτη στιγμή. Αν και οι στιγμές, από τη στιγμή που τον γνώρισες, έγιναν εξαιρετικά μακρόσυρτες. Κι όχι μόνο οι στιγμές, αλλά και οι μέρες, οι εβδομάδες, τα χρόνια. Εν γένει η διάρκεια της ζωής σου αποσυντονίστηκε. Από το πρώτο βλέμμα. Αν και το βλέμμα του άργησε να πέσει πάνω σου. Από την πρώτη του λέξη. Αυτή κι αν άργησε να σου την απευθύνει. Από το πρώτο του άγγιγμα. Αυτό δεν υπήρξε ανάμεσα σας. Για την ακρίβεια υπήρχε πάντα. Ήταν ένα άγγιγμα υπό αναίρεση, υπό προθεσμία, υπό αναστολή. Ένα επικρεμάμενο άγγιγμα. Ένα άγγιγμα που υποδυόταν πολλά αγγίγματα. Χανόταν σε αγγίγματα αγγιγμάτων. Βαθιά, ανομολόγητα, βέβηλα, ακραία, ληθαργικά, αποξενωμένα. Αγγίγματα. Ακόμη και το πιο παγωμένο άγγιγμα υποδυόταν, το πιο άκαμπτο – το ύστατο.

Κύριε Κ.,

Όπως δώσατε στη μητέρα σας το *Γράμμα στον πατέρα* (1919) να το προωθήσει στον φυσικό παραλήπτη του,

έτσι ακριβώς ζητήσατε από τον πιο αφοσιωμένο φίλο σας, και μεταθανάτιως επιμελή αγιογράφο σας, να μετατρέψει σε στάχτη το έργο σας (η διάχυτη καφκολογία, για άλλη μια φορά, θόλωσε τα νερά: εσείς αναφερθήκατε ρητώς στο μη εκδομένο και ανολοκλήρωτο κι όχι στο σύνολο του έργου σας).

Κι όπως ήσασταν βέβαιος πως η Γιούλιε Λέβυ θα προτιμούσε να χαράξει με ξυράφι την παλάμη του Χέρμαν Κάφκα παρά να του παραδώσει αυτό το ανηλεές γράμμα, έτσι ακριβώς ήσασταν βέβαιος πως ο Μαξ, όχι μόνο δεν θα έριχνε στην πυρά το έργο σας, αλλά ούτε τη σκόνη από το πιο ασήμαντο χειρόγραφό σας δεν θα φυσούσε, όταν κλείνατε τα μάτια σας κοντά στη Βιέννη, στα περίχωρα του Κλόστερνόιμπουργκ, στο Κήρλινγκ, στο σανατόριο του δρα Χόφμαν.

Όχι, ομολογώ, την κατοπινή βίαιη *προσαρμογή* του έργου σας, από αυτόν που επιμελώς το συγκέντρωσε και τόσο ριψοκίνδυνα το διέσωσε (ο Μπροντ έφυγε με το τελευταίο τρένο από την Πράγα, στις 15 Μαΐου του '39, πριν η ναζιστική μπότα πατήσει την Πράγα), μόνο ένας ήρωάς σας θα μπορούσε να κατανοήσει και να διεκτραγωδήσει.

Προσώρασας περιοριστούμε σ' αυτό. Αρκεί. Ας μην ανοίξουμε το κάδρο. Ας μη φτάσουμε ως τη μετακαφκική φάρσα που ακολούθησε τον θάνατο του Μπροντ (1968), ας μην ανακινήσουμε, με επίκεντρο πάντα τα εναπομείναντα δημοσίευτα κείμενά σας, όλο το ερωτικό, λογοτεχνικό, δικαστικό, οικονομικό και διακρατικό παρασκήνιο που δημιουργήθηκε.

3. Juni, Mittag, Kierling 1924 oder 3. Juli,
Morgengrauen, Prag 1883?

Η Έλλι ας καθίσει στον καναπέ και η Βάλλι στην καρέκλα. Εσύ, Ότλα, ακίνητη. Σαν νεκρή. Έλλι και Βάλλι, λίγη ησυχία. Παρακαλώ! Τι νευρικά γέλια είναι αυτά; Όλα είναι λάθος. Όλα. Ξανά! Έλλι, σήκω όρθια. Και μη χαμογελάς έτσι συγκαταβατικά. Ότλα, αγαπημένη μου Ότλα, κάθισε στον καναπέ. Έτσι! Μη σταυρώνεις τα χέρια σαν δασκαλίτσα. Βάλλι, σήκω από την καρέκλα. Και τώρα ξανακάθισε. Με περισσότερη ενέργεια. Κάπως καλύτερα. Και τώρα κοιτάξτε κι οι τρεις εμένα. Σαν να μην είμαι εγώ. Σαν να μην είμαι ο αδελφός σας. Κοιτάξτε με σαν να κοιτάτε κάποιον που λείπει. Κάποιον που λαχταρά τον απόλυτο βαθμό αφάνειας. Αντιμετωπίστε με σαν *αγνοούμενο*. Δείτε με σαν τον Καρλ Ρόσμαν.

Κάπως καλύτερα.

Τι είναι όμως αυτά τα γαβγίσματα; Υπάρχει κάποια αγέλη έξω; Πάντως αυτά δεν είναι γαβγίσματα σκύλων. Κι αυτή η απαίσια μυρωδιά... Ανακατεύομαι. Δεν αντέχω! Κάτι καίγεται. Δεν θέλω να σκεφτώ τι είναι αυτό που καίγεται. Κι όλος αυτός ο καπνός πίσω σας. Τι συμβαίνει; Ότλα, μίλησε! Έλλι, Βάλλι, μ' ακούτε; Τι είναι αυτό το μαύρο χιόνι που πέφτει... Πάει το σκηνικό μας...

Όλα βουλιάζουν. Υπάρχει κάτι που να μη βουλιάζει; Υπάρχει κάτι που να βουλιάζει και να υπάρχει;

Τεφρό σημειωματάριο (III)

Ένας άντρας μισοκοιμάται πάνω σε μια πολυθρόνα. Αδειάζεις πάνω του έναν ξύλινο κουβά με πυρωμένα κάρβουνα. Σε δευτερόλεπτα ο άντρας ανοίγει τα μάτια του. Βλέπεις τα ρουθούνια του να φουσκώνουν. Πετάγεται απότομα από το λευκό μεταλλικό του κρεβάτι. Κινείται σαν νευρόσπαστο. Στην προσπάθειά του να φτάσει το παράθυρο γλιστράει πάνω σε στοιβες από βιβλία και σωριάζεται.

Σκέφτεσαι να τον σηκώσεις.

Κουτσαίνει. Στην προσπάθειά του να φτάσει στο παράθυρο στηρίζεται στον τοίχο και γδέρνει τη φλοράλ ταπετσαρία. Ανοίγει το παράθυρο. Έξω χιονίζει. Βγάζει το κεφάλι του. Ανασαίνει βαθιά. Εισπνέει και εκπνέει. Πολλές φορές. Κλείνει το παράθυρο. Νιφάδες χιονιού έχουν καλύψει τους ώμους και τα μαλλιά του.

Ξαφνικά αρχίζει να κάνει εκτάσεις, ανατάσεις, διατάσεις, επικύσεις. Απορείς πού βρίσκει διάθεση και ενέργεια τούτη τη στιγμή για γυμναστική.

Σκέφτεσαι να γελάσεις.

Παραπατώντας φτάνει στο κρεβάτι του. Δεν ξέρεις αν είναι από το πέσιμο ή τη γυμναστική. Με το που κάθεται στο κρεβάτι του σηκώνεται όρθιος. Απότομα. Αρπάζει την κουβέρτα και το χτυπάει δυνατά. Πολλές φορές. Βάναυσα. Ρυθμικά. Λες και το τιμωρεί. Βαριανασαίνει. Μετά στρέφεται στο στενό ξύλινο γραφείο του. Περιστρέφει γύρω από το χέρι του την κουβέρτα και μ' αυτήν το μαστιγώνει. Βάναυσα. Ρυθμικά. Λες και το τιμω-

ρεί. Η λάμπα πέφτει κάτω και σπάει. Τα χαρτιά του σκορπίζουν και το μελανοδοχείο χύνεται στο πάτωμα. Γονατίζει. Ξαπλώνει. Γυρίζει στο πλάι. Χώνει το χέρι του ανάμεσα στα πόδια, με το άλλο ανασύρει από τον σωρό των πραγμάτων ένα χειρόγραφο. Δείχνει πιο ήρεμος.

Σκέφτεσαι να τον ρωτήσεις αν αυτή είναι η αγαπημένη του στάση όταν κοιμάται.

Αρχίζει να διαβάζει. Αν και διαβάζει γρήγορα και ψιθυριστά, τον ακούς πεντακάθαρα. Κάθε λέξη, κάθε γράμμα, όλο τον κυματισμό της φράσης του, κάθε παύση, μεγάλη ή μικρή. Ύπνωτίζεσαι από την ανάγνωσή του.

Σκέφτεσαι να του το πεις. Να του πεις, δηλαδή, πως αυτό που διαβάζει κατά μόνας κι από μέσα του το ακούς σαν να το απευθύνει σ' εσένα κι όχι αποκλειστικά στον εαυτό του.

Μπορείς να πεθάνεις, μπορείς να πεθάνεις καλύτερα, μου είπε ένας άντρας ανησυχητικά αδύνατος, με πεταχτά αυτιά και λυπημένα μάτια. Ψηλός, με πεσμένους ώμους και ανοικονόμητα κανιά. Προχωρούσε με δυσκολία. Για την ακρίβεια βούλιαζε σ' ένα τοπίο κοπριασμένης λάσπης. Προχωρούσε τόσο αργά, που θύμιζε αχυρένιο σκιάχτρο για τα πουλιά. Αν και σ' αυτό το τεφρό τοπίο δεν υπήρχε ούτε για δείγμα καλλιεργημένο χωράφι ή πουλί πετούμενο. Δεν φαινόταν για αγρότης. Φορούσε στρογγυλό καπέλο, με πεντακάθαρο άσπρο κολλάρο και κοντό γκριζό πανωφόρι. Στα κέρινα χέρια του κρατούσε μια σκληρή δερμάτινη τσάντα. Είναι δικηγόρος; Γιατρός; Εκπρόσωπος κρατικής εξουσίας;

Διακόπτει τη μουρμουριστή ανάγνωση.

Τόσο απότομα τελειώνει η ιστορία του; Θυμήθηκε κάτι δυσάρεστο; Μήπως τον ενοχλεί που τον περιεργάζεσαι εξονυχιστικά; Ό,τι και να ισχύει, διαπιστώνεις, χωρίς να κοιταχτείς σε καθρέφτη, πως όση ώρα εσύ τον άκουγες προσηλωμένη αυτός έβαφε το πρόσωπό σου, άγνωστο πώς, με μελάνι στο χρώμα του κάστανου.

Αυτό δεν σκέφτεσαι να του το πεις.

Ξαφνικά όμως σε πιάνει απίστευτη φαγούρα. Όχι μόνο στο πρόσωπο. Παντού. Γίνεσαι όλη ένας κνησμός. Θες να γδάρεις, να σκίσεις το δέρμα σου. Με τα νύχια σου, με τα δόντια σου. Ακόμη και με την πένα του να σκάψεις το σώμα σου.

Σκέφτεσαι πως δεν έχει πλέον κανένα νόημα, όχι μόνο να του πεις το οτιδήποτε, αλλά και να σκεφτείς το οτιδήποτε γι' αυτόν.

Κύριε Κ.,

Μεταξύ μας, δυσκολεύομαι να σκισάρω νοερά τον καταβεβλημένο πλέον Βοημό γεννήτορά σας καθώς διαβάξει τις εκατό πυκνογραμμένες σελίδες σας γραμμένες σε εννιά πυρετώδεις μέρες. Εντέλει, σκέφτομαι, το χειρόγραφό σας θυμίζει τις τυπωμένες σελίδες σας: συχνά απαραγραφοποίητο, με στοιχειώδη στίξη, μακροπερίοδη ανάσα, ώστε ο αναγνώστης να στερείται εξόδου διαφυγής.

Άραγε το διάβασε την επομένη που σας κατέβασαν

φασκιωμένο στο Νέο Εβραϊκό Νεκροταφείο της Πράγας; Μετά από λίγες μέρες, βδομάδες ή μήνες;

Το διάβασε μία ή περισσότερες φορές; Έμεινε ατάραχος; Βούρκωσε; Τρεμούλιασαν τα χείλη του; Ζαλίστηκε; Το δίπλωσε, το έβαλε πάλι στον φάκελο και το επέστρεψε στη μητέρα σας; Το συζήτησε καθόλου με τη σύζυγό του ή τις αδελφές σας;

Το τσαλάκωσε και, εκτός εαυτού, το εκσφενδόνισε στην απουσία σας, όπως ο πατέρας του Γκρέγκορ Ζάμσα εκσφενδονίζει το μήλο στον καθαροποιημένο γιο του; Ή μήπως σκέφτηκε πως τα πράγματα ίσως και να ήταν εντελώς διαφορετικά, αν δεν είχε υποδεχτεί τόσο ψυχρά τη *Σωφρονιστική αποικία* (1919) που του είχατε δώσει με ιδιόχειρη αφιέρωση;

Ψυχανεμίζομαι πως κι αυτός κάτι θα υπέστη. Έστω, κατόπιν εορτής. Κρατάω όμως μικρό καλάθι. Δεν πατάω ούτε τη μύτη της γόβας μου στη ζώνη της μεταμέλειας. Ίσως μια κάποια ρωγμή...

Το τραγελαφικό, βέβαια, μ' αυτή την περιώνυμη επιστολή είναι πως μάλλον εξουθενώσατε αυτόν που σας εξουθένωνε με την ανυπόφορα θορυβώδη παρουσία του (το γνωστό αρνητικό πάθος της κλιμακούμενης ηχοφοβίας σας) μόνο με λόγια. Με λέξεις. Με φράσεις. Με σιωπές. Ανάμεσα σε λέξεις και φράσεις. Δηλαδή, μ' ό,τι ακριβώς αποστρεφόταν ένας άνθρωπος της πράξης. Των απτών γεγονότων. Της καθημερινής ανταποδοτικότητας των αριθμών. Του εμπορίου. Του δούναι και λαβείν.

Τι λόγια όμως...

Συγκεκριμένα, ο πείσμων, ευνόητος και αυτοδημιούργητος έμπορος ψιλικών, ειδών νεωτερισμού, ειδών πολυτελείας, ομπρελών και βαμβακερών ειδών και, παράλληλα, συμφωνώ μαζί σας, άξεστος, τυραννικός, ισοπεδωτικός γιος ενός κοσέρ χασάπη, συντρίβεται από τα λόγια ενός τρομαγμένου αγοριού τριάντα έξι χρονών. Ενός υπερευαίσθητου χαρτογιακά, ο οποίος, εκτός χειρογράφου, φοβόταν να κοιτάξει κατάματα τον ευρύτερο πατέρα του μέχρι που τον ρήμαξε η φυματίωση· ενός καθ' έξιν εργένη ο οποίος μετεωριζόταν ανάμεσα στα πορνεία και στην οικογενειακή εστία – τη γενέθλια που τον πανικόβαλλε και τη δική του που δεν απέκτησε ποτέ, καθώς τον πανικόβαλλε στη νιοστή.

Χωρίς υπερβολή: τον σφάζατε με το βαμβάκι!

Ένας αντεστραμμένος Άμλετ στήνει την κάμερα απέναντί του και με κρύο αίμα εξιστορεί την εκμηδενισμένη ζωή του πλάι στον αλαζόνα μπαμπά; Ή μήπως ο τρωτός πρίγκιπας της Δανίας με κοτσιδάκια και κιπά γράφει μια καμπαλιστική δικογραφία κατά του άδικου Γιαχβέ επί της γης;

Ας σοβαρευτώ.

Κατά βάθος, ο γερο-Χέρμαν συντρίβεται υπό το βάρος της περίτεχνης αυτοθυματικής σκοπιάς σας. Από αυτό το κέλυφος μέσα στο οποίο χύνατε το φυλαγμένο, χρόνιο μένος σας, φυλακισμένο όπως το στρείδι κυοφορεί το μαργαριτάρι.

Επίμονο, μνησικάκο παράσιτο στα επιθηλιακά κύτταρα του οστράκου, όπως στο «Κτίσμα» (1924) ο περι-

δεής τυφλοπόντικας οργανώνει την ανοχύρωτη άμυ-
νά του.

Μαύρο μαργαριτάρι ισόβιας αποστροφής.

3. Juni, Mittag, Kierling 1924 oder 3. Juli,
Morgengrauen, Prag 1883?

Μη με κοιτάτε όπως με κοιτάτε. Τραβήξτε το βλέμμα σας
από πάνω μου.

Το βλέμμα σας έχει κάτι από το βλέμμα του ιερού πε-
ριτομέα, του χασάπη παππού μου από τη μεριά του πα-
τέρα, του σεπτού υφαντουργού παππού μου από τη με-
ριά της μητέρας, της Τσέχας παραμάνας που μ' έπλενε
και με τάιζε, της Γαλλίδας γκουβερνάντας που με μάλω-
νε, της μητέρας μου που, όταν μ' άγγιζε κι όσο μ' άγγιζε,
ήταν σαν να τρίβομαι πάνω σε τσουβάλι...

Γι' αυτό, χαμηλώστε το βλέμμα...

Μπροστά σας γίνομαι όλος ένα πέος. Ένα περίλυπο
μέχρι θανάτου
πέος.

Ένα λυγισμένο κλαδί.

Μια στομωμένη φλέβα νερού.

Ένα έλασμα χωρίς δόνηση.

Μια απόφυση χωρίς νόημα.

Ένας ερεθισμός χωρίς ερεθισμό.

Mademoiselle Μπεϊγύ, Χέντβικ Βάιλερ, πωλητριούλα
επί της Τσέλτνεργκάσσε 3 (ξέχασα ήδη το όνομά σας...),
Ευγενία Εντουάρντοβα, Φλόρα Γκλουγκ, Μάνια Τσίσικ,

κόρη του επιστάτη στο σπίτι του Γκαίτε στη Βαϊμάρη, Μίντσε Άισνερ, Χάνζι Γιουλιάνε Τσόκολ, Φάνι Ράις από το Λέμπεργκ, δεκαοκτάχρονη G.W., κρυπτογραφημένη και ως *Ελβετίδα* στη Ρίβα, Μίριαμ Σίνγκερ, αλλά κι εσείς ευαίσθητες κυρίες μου που λιποθυμήσατε στο Μόναχο –τόσο φρικτά διάβαζα τη *Σωφρονιστική αποικία*;–, λυπάμαι, ειλικρινά λυπάμαι που δεν πρόλαβα να μάθω τα ονόματά σας κι ακόμη περισσότερο να σφίξω το αβρό, ιδρωμένο χεράκι σας...

Σας παρακαλώ, σας παρακαλώ θερμά, τραβήξτε από πάνω μου το βλέμμα σας, πάνω από αυτό το πέτρινο πράγμα που παριστάνει το κεφάλι, πάνω από αυτή τη σκούρα πέτσα με τα κουρασμένα οστά που παριστάνουν το κορμί, τραβήξτε από πάνω μου το αβάσταχτα φυσικό βλέμμα σας, το αδιάντροπα *ακάλυπτο* βλέμμα σας.

Σας εκλιπαρώ! Μη μου το αρνηθείτε.

Ξέρω, ξέρω. Δεν είναι ορφανό αυτό το βλέμμα. Ούτε έπεσε απ' τον ουρανό. Το διεκδίκησα. Το προκάλεσα. Το μεθόδευσα. Ίσως μόνο γι' αυτό. Για να μου το στερήσετε μετά.

Δείτε το σαν ανεσταλμένη παρηγοριά, σαν ετεροχρονισμένη τιμωρία, σαν αυτοσαρκαζόμενη λύτρωση.

Τεφρό σημειωματάριο (IV)

Μ' έναν σουγιά κόβεις πρώτα το αριστερό αυτί ενός άντρα, μετά το μικρό δάχτυλο του δεξιού του χεριού και στο τέλος το μεγάλο δάχτυλο του αριστερού του ποδιού.

Σχεδόν μαζί. Με μια αδιαίρετη κίνηση.

Ο άντρας έχει μόλις βγει από το μπάνιο. Το σώμα του ατμίζει ακόμη. Από τα σημεία των τομών δεν τρέχει σταγόνα αίμα. Φοράει καθαρά εσώρουχα, άσπρο κολλαριστό πουκάμισο, καλοσιδερωμένη μαύρη γραβάτα, τριζάτες μαύρες κάλτσες και καλογουαλισμένα χαμηλά μποτίνια. Οι κινήσεις του δεν δείχνουν να εμποδίζονται στο παραμικρό από τον δεξιοτεχνικό πλην όμως βίαιο ακρωτηριασμό του.

Χτενίζεται αργά στον καθρέφτη. Φοράει την μπλε βαθύ ρεντικότα του. Ρίχνει ένα τελευταίο βλέμμα στον καθρέφτη. Σαν να κοιτάζει κάποιον που λείπει. Ανοίγει μαλακά την πόρτα και την κλείνει πίσω του ακόμη πιο μαλακά. Σαν φάσμα ονείρου. Σε δευτερόλεπτα όμως επανέρχεται. Ανοίγει βίαια την πόρτα. Περιεργάζεται επιφυλακτικός τον χώρο, λες και μπαίνει στο σπίτι ενός εξαιρετικά επικίνδυνου ανθρώπου, ενός καταζητούμενου ο οποίος παριστάνει τον πράο, αδύναμο και μοναχικό. Η ματιά του πέφτει πάνω στην ντουλάπα. Έχει ξεχάσει το μαύρο μελόν καπέλο του. Με το που το εφαρμόζει στο κεφάλι του αρχίζει να ουρλιάζει. Σφαδάζει από τον πόνο. Το πρόσωπό του θυμίζει φρικτή μάσκα. Γονατίζει. Σχεδόν έρποντας βγαίνει από το δωμάτιο.

Είσαι πολύ αναστατωμένη. Σκέφτεσαι να τον ακολουθήσεις. Να τον συνδράμεις. Ωστόσο μένεις ριζωμένη στη θέση σου. Σε λίγο ακούς κάποιον να κατεβαίνει χοροπηδηχτά τη σκάλα. Το γέλιο του δονεί όλο το σπίτι.